

ЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ЗРАЗКІВ ПОЧЕРКУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВО-ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Косигіна Наталія,

*завідувач лабораторії почеркознавчих
досліджень та технічної експертизи документів
Одеського науково-дослідного інституту
судових експертиз Міністерства юстиції України*

Сакалюк Віта,

*старший судовий експерт лабораторії почеркознавчих
досліджень та технічної експертизи документів
Одеського науково-дослідного інституту
судових експертиз Міністерства юстиції України*

Почеркознавство – це самостійна галузь (розділ) криміналістики та судової експертизи. Являє собою систему знань про закономірності почерку, а також закономірності його дослідження.

Основним завданням почеркознавчої експертизи є ідентифікація виконавця рукописного тексту, обмежених за обсягом рукописних записів (літерних та цифрових) і підпису. Такою експертизою вирішуються і деякі неідентифікаційні завдання (установлення факту виконання рукописного тексту під впливом будь-яких факторів, що заважають (природних: хворобливий стан, хронічні захворювання, вікові зміни; тимчасових зовнішніх: незвичне тримання засобу для писання, незвична поза, обмеження зорового контролю тощо; тимчасових внутрішніх: алкогольне сп'яніння, фармакологічні, наркотичні засоби тощо; штучних: викривлення письма зміненими рухами); визначення статі виконавця, а також належності його до певної групи за віком тощо).

Об'єктом почеркознавчої експертизи є почерковий матеріал, в якому відображені ознаки почерку певної особи у тому обсязі, в якому їх можна виявити для вирішення поставлених завдань.

Для проведення досліджень орган (особа), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), повинен(на) надати експерту вільні, умовно-вільні та експериментальні зразки почерку (цифрових записів, підпису) особи, яка підлягає ідентифікації [1].

Перевірка належної якості та достатнього об'єму зразків почерку передбачуваних виконавців – надзвичайно важлива стадія одного з етапів дослідження. Від якості порівняльного матеріалу у значній мірі залежить успішне рішення питань, поставлених перед експертом, і

навпаки, недостатність та низька якість зразків може привести до того, що експерт не може надати відповіді на поставлені перед ним питання, а іноді призвести до експертних помилок.

Позитивному значенню експериментальних зразків почерку приділяли такі вчені, як Н.В. Воробйова, А.І. Вінберг, В.В. Ліповський, А.А. Купріянова, А.І. Манцветова, А.І. Мельникова, З.С. Меленевська, А.П. Моїсєєв, С.А. Ципенюк та ін.

Експериментальні зразки почерку (підписів) – тексти, записи (підписи), що виконуються спеціально для використання в якості порівняльного матеріалу для проведення почеркознавчої експертизи, в умовах, максимально наближених до тих (як передбачається), в яких виконувалися досліджувані рукописи (підписи).

Необхідність надання експериментальних зразків підписів обумовлена тим, що вони дозволяють:

- провести додаткову перевірку достовірності вільних зразків;
- заповнити прогалини в обсязі та якості вільних зразків (відсутність серед останніх відповідних досліджуваним різних варіантів підписів). В окремих випадках це зумовлено потребою провести експертне дослідження за відсутності вільних зразків у разі неможливості їх отримання [2].

Особливе значення при отриманні експериментальних зразків мають відомості, чи виконувався досліджуваний документ особою у незвичайному стані (наприклад, під час захворювання органів зору, опорно-рухового апарату, тривалі систематичні навантаження на кисть, неврологічні захворювання та інші), а також стан певної особи при виконанні зразків.

Слідчий, який призначає дослідження (суддя), повинен особисто керувати процесом відбирання експериментального порівняльного матеріалу, що гарантує достовірність і доброякісність останнього. За можливості, з цією метою варто запросити для надання допомоги у відборі зразків спеціаліста. При підготовці до відбору експериментальних зразків слід визначити:

- мету відбору; умови відбору (поза, звичність приладу, яким виконується написання, наприклад, використання окулярів, якщо особа ними користується);
- характер необхідних зразків (тексти буквені чи цифрові, підписи); обсяг відібраних зразків (кількість аркушів з текстом, підписами);
- матеріал письма (бланки, папір з лініюванням або без нього, папір розграфлений та розлінований від руки), вид приладу письма.

У випадку коли підписи виконувались на бланках (касові ордери, квитанції, поштові перекази, платіжні відомості тощо),

експериментальні зразки слід відбирати на таких самих бланках або на папері, що розграфлений відповідно до бланка [1].

Якщо розташування підпису, що досліджується, не визначається характером документа, експериментальні зразки відбираються на окремих аркушах як лінованого, так і нелінованого паперу. Бажано після нанесення 10–15 експериментальних підписів аркуші паперу треба міняти.

Експериментальні зразки підписів повинні виконуватися на окремих аркушах і в кілька прийомів, з розривом у часі, щоб уникнути наслідування, навмисного спотворення, змалювання, тощо.

Проведені результати аналізу серед матеріалів цивільних, адміністративних, господарських справ та матеріалів кримінальних проваджень свідчать, що упродовж останнього року лише 28 % випадків визначено: стан пишучого, мету відбору; спосіб та умови відбору (поза, звичність приладу, яким виконується написання), характер необхідних зразків (підписи); обсяг відібраних зразків (кількість аркушів з підписами); матеріал письма (бланки, папір з лінуванням або без нього, папір розграфлений та розлінований від руки), вид приладу письма, посвідчені органом, який призначив експертизу та ін.

Викладене вище свідчить про необхідність органом, який призначає експертизу, особисто керувати процесом відбирання експериментального порівняльного матеріалу, що гарантує достовірність і доброякісність останнього. Помилки допущені при отриманні зразків, можуть стати як причиною порушення процесуальних строків, так і привести до того, що у ході проведення дослідження експерт дійде до висновку, що вирішити поставлене питання не надається можливим.

Література:

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень і Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 року №53/5 (у чинній редакції).

2. Воробйова Н.В. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу. – Х., 2017.